

УДК 373.3.091:17.022

DOI:

Катерина Латишевська, аспірантка

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

**ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ (методичний аспект)**

У статті розкрито сутність і зміст ключових понять “моральна культура”, “інформаційно-комунікаційні технології”, “принципи”, “закономірності” та ін. дефініції, які безпосередньо пов’язані із формуванням моральної культури майбутнього вчителя початкових класів засобами ІКТ. Доведено, що дослідження науковців переважно спрямовані на набуття учителями початкових класів суто інструментальних компетентностей, здобуття знань у царині методів та правил роботи з комп’ютером, збиранням, обробкою й аналізом необхідного матеріалу тощо. Автор акцентує, що питання виховного впливу ІКТ, зокрема в аспекті гуманітарному, культурному й етичному, значною мірою залишаються поза увагою науковців, що є не зовсім доречним.

Ключові слова: моральна культура; майбутній вчитель початкових класів; інформаційно-комунікаційні технології; закономірності; принципи.

Лім. 10.

Kateryna Latyshevska, Postgraduate Student,

Lviv State University of Life Safety

**FORMATION OF MORAL CULTURE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS BY
MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES
(methodic aspect)**

This article provides insight into the essence and content of the key notions ‘moral culture’, ‘information and communication technologies’, ‘principles’, ‘patterns’ and other definitions, which are directly related to the formation of the moral culture of future primary school teachers with the means of ICT. It is proved that the research of the scientists is mostly directed for the acquisition by the primary school teachers of instrumental competencies, knowledge in the sphere of the methods and rules of the work with computers, collection, process and analysis of necessary material, etc. The author points out that the issue of the educational impact of ICT, particularly in the humanitarian, cultural and ethnic aspects, is outside the scientists’ attention to a great extent, which is not quite appropriate.

The analysis of the given issue shows that the formation of the moral culture of future primary school teachers with the means of ICT requires following in this process of some patterns. Taking it into account, the author analyses both general and specific patterns. Their dialectic interaction actively affects the quality of the educational process, information literacy of students, effectiveness of education in the spiritual aspect. The formation of the moral culture of future primary school teachers is viewed from the perspective of the following basic components: worldview, cognitive, motivational, communicative, organizational, activity and technological, and moral and aesthetic. They are all closely interrelated, create necessary integrity and actively promote the formation of the moral culture of future primary school teachers. The abovementioned components are reflected in the author’s structural and functional model, which is presented in detail in the thesis research.

Development of the method of formation of the moral culture of future primary school teachers is focused, on the one hand, on the preservation of the spiritual potential of the nation, and on the other hand, on the ability to work under the conditions of dynamic changes, which take place in the sphere of education and in society in general. Thus, we are talking about the development of creativity to generate new educational ideas. That is why, taking into account the provisions and requirements of the concept of the New Ukrainian School, the author has developed and recommends to implement into the educational process a separate module for ethics and aesthetics, which allows higher education students to learn about the spiritual and moral education in modern conditions, where attention is paid to the search for active application of ICT in this process.

Keywords: moral culture; future primary school teacher; information and communication technologies; regularities; principles.

Постановка проблеми. Аналіз професійної підготовки майбутніх учителів початкових особливостей застосування інформаційно- класів є актуальною педагогічною проблемою. Особливо це стосується аспекту формування у комунікаційних технологій із метою

них моральної культури. Натомість аналіз значного комплексу наукових джерел дає підставу констатувати, що дослідження науковців переважно спрямовані на набуття майбутніми вчителями початкових класів суто інструментальних компетентностей, здобуттям знань про методи та правила роботи за комп'ютером, робота в мережі Інтернет, спілкування і застосування соціальних мереж, можливості пошуку, збору й обробки інформації [3, 39 – 45]. Отже, виховний аспект: включення до цікавого, пізнавального світу медіа, позитивний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування моральної культури майбутніх учителів початкових класів часто-густо розглядається фрагментарно, поверхнево, а іноді й зовсім ігнорується. У цьому сенсі нам імпонують погляди О. Посильної, яка доводить: ІКТ є додатковою наочністю, сприяє індивідуалізації процесу духовного вдосконалення та набуття моральних цінностей, доступу до інформаційних джерел, що висвітлюють проблеми духовно-морального характеру [10, 138–143]. Такий підхід спонукає нас до аналізу окресленої проблеми в методичному аспекті.

Метою статті є з'ясування впливу інформаційно-комунікаційних технологій на формування моральної культури у майбутніх вчителів початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему моральної культури педагога науковці досліджують в різних аспектах: а) теоретико-методологічному (В. Андрущенко, І. Бех, В. Біблер, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Красевський, В. Кремень, С. Кримський, В. Кудін, П. Саух та ін.); б) функціональному (О. Дубасенюк, Н. Заячківська, Н. Капітан, В. Петлева та ін.); в) морально-культурологічному (М. Бахтін, І. Огієнко, В. Жуковський, Л. Москальова, О. Отич, О. Рудницька, М. Савчин, В. Сухомлинський, Г. Філіпчук та ін.); технологічному (А. Адамс, Х. Борнет, В. Биков, Р. Гуревич, А. Коломієць, А. Литвин та ін.). У публікаціях цих та інших вчених розкриваються сутність і зміст моральної культури педагога, визначаються провідні підходи щодо формування моральної культури у майбутніх учителів початкових класів традиційними й інноваційними педагогічними методами та технологіями.

Виклад основного матеріалу. Формування моральної культури у майбутніх фахівців освітнього профілю підлягає певним закономірностям. Закономірності навчання – це об'єктивні, істотні зв'язки між складовими частинами, компонентами процесу навчання, які повторюються.

Загалом у педагогіці виділяють такі

закономірності навчання: загальні, які охоплюють весь процес навчання (мета, мотивація, зміст, методи навчання, форми і засоби навчання, управління навчанням, результати навчання) та конкретні, дія яких поширюється на окремий аспект процесу навчання: дидактичні, гносеологічні, психологічні, управлінські, організаційні тощо [9]. Серед перерахованих закономірностей в основу проектування авторської моделі були покладені:

- результативність виховання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій зумовлюється: а) внутрішніми мотивами (стимулами) навчання (прагнення до оволодіння улюбленою професією, пізнавальні потреби та інтерес до застосування інформаційно-комунікаційних технологій з метою зацікавлення, урізноманітнення способів подання інформації, формування моральної культури учнів початкових класів); б) зовнішніми (суспільними, економічними, виховними, педагогічними, інформаційними) умовами і стимуляторами (швидкий розвиток інформаційного суспільства, насичення сучасного медіапростору негативною інформацією, спонукає до формування в особистості критичного мислення, ставлення до інформації, отриманої з різних медіа, навчання на педагогічному рівні відсіювати негативну інформацію, відбирати та використовувати інформаційно-пізнавальну, морально-етичну інформацію виховного спрямування);

- зміст навчання залежить від: нормативно-правової бази щодо реалізації Концепції Нової української школи [7], Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [8], рівня сформованості моральної культури майбутніх вчителів початкових класів, рівня інформаційної обізнаності викладачів, розроблення та обґрунтування методики формування моральної культури майбутніх учителів засобами ІКТ, усвідомлення важливості духовно-морального виховання викладачами, вчителями, здобувачами вищої освіти, учнями, батьками, розуміння негативного, антиморального впливу сучасного медіаконтенту на підростаюче покоління; матеріально-технічних можливостей закладів освіти, рівня підготовки викладачів до впровадження ІКТ у процес навчання, економічних можливостей країни;

- інформаційна грамотність студентів прямо пропорційна мотивації навчання, бажанню вчитися, наявній матеріальній базі, змісту засвоєння взаємопов'язаних знань, умінь і навичок у галузі інформаційних та медіаосвітніх технологій, досвіду творчої взаємодії;

- якість навчання залежить від компетентних

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (методичний аспект)

організаторів, керівників, викладачів, спеціалістів у галузі медіа.

Посилаючись на дослідження О. Будник, нами визначено такі компоненти освітнього процесу, які спрямовані на організацію навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та з метою формування моральної культури майбутніх учителів початкових класів: світоглядний, когнітивний, мотиваційний, комунікативний, організаційно-змістовий, діяльнісно-технологічний та морально-естетичний [4].

Розглянемо загальну характеристику визначених компонентів:

- *світоглядний* – передбачає сформованість світогляду у здобувачів вищої освіти, характеризує морально-естетичну зрілість і цілісність особистості, що закладається ще в процесі сімейного виховання;

- *когнітивний* – сприяє пізнанню здобувачами вищої освіти можливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності та з метою особистісного зростання. Академік І. Бех, акцентує увагу на тому що “Знання і пізнання є гуманістично орієнтована сила” [1, 265]. Сьогодні, в епоху інформаційно-комунікаційних технологій, як ніколи актуально постає проблема духовного пізнання та становлення особистості. Набуття знань у галузі моральної культури, духовного розвитку особистості є імперативом саморозвитку, самовиховання майбутнього вчителя початкових класів;

- *мотиваційний* – включає мотиви та спрямованість здобувачів вищої освіти на формування моральної культури засобами ІКТ, передбачає зацікавлення студентів шляхом урізноманітнення форм та методів проведення навчальних занять з використанням новітніх інформаційних та медіаосвітніх технологій;

- *комунікативний* – передбачає наявність у здобувачів вищої освіти комунікативних та організаторських здібностей, вміння самостійно й активно вступати в контакти із студентами, викладачами, учнями, батьками в реальному світі та через активне використання новітніх інформаційних технологій;

- *організаційно-змістовий* – включає організаційно-педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів, алгоритмізацію викладачами освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти на основі системного використання інформаційно-комунікаційних технологій; охоплює медіазнання, вміння, навички, здатності здібності,

якими має оволодіти студент для подальшої роботи з інформаційними та медіаосвітніми технологіями;

- *діяльнісно-технологічний* – передбачає основні етапи застосування інформаційно-комунікаційних технологій, які реалізуються за допомогою форм, методів та засобів організації навчально-виховного процесу.

У час динамічного розвитку інформаційних технологій змінилася людина, морально-культурний світ, духовні цінності, що спонукало до визначення *морально-естетичного компоненту*, який полягає у контролі за якістю та кількістю знань набутих, суб'єктами навчання із широким застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, враховує критерії і рівні сформованості моральної культури майбутнього вчителя початкових класів; характеризує форми й вимоги до підсумкового контролю знань, умінь і навичок, виявлення причин неуспішності студентів відповідної корекції для їх усунення [6, 35].

Названі компоненти відображені в структурно-функціональній моделі формування моральної культури майбутніх учителів початкових класів засобами ІКТ, яка детально представлена у нашому науковому дослідженні.

Розробка методики формування моральної культури майбутніх учителів початкових класів була зорієнтована, з одного боку, на збереження духовного потенціалу нації, з іншого, на вміння працювати в умовах динамічних змін у суспільстві, до практики, праці, отже, активного життя. Тобто мова йде про розвиток креативності з метою генерування нових ідей, до вирішення, в майбутньому, проблем про які ми сьогодні ще недостатньо знаємо. Уся система освіти повинна готувати здобувачів освіти до життя у сучасному суспільстві, із збереженням справді людського, духовного начала, моральних витоків.

Проаналізовані дослідження міжнародною школою “Академія педагогічної творчості” дають підставу констатувати, що у випускників закладів освіти недостатньо розвинені професійні навички, вміння швидко приймати рішення, знаходити вихід у будь-якій ситуації, слабко розвинений емоційний інтелект. Із метою формування життєвих навичок, здорового глузду ми рекомендуємо проводити систему тренінгів, майстер-класів, квестів, залучати здобувачів вищої освіти до пізнання самих себе і як наслідок, сформованого розвитку необхідності вдосконалення як особистісних, так і професійних якостей, передусім емоційного інтелекту.

Саме тому нами запропоновано зміни до оцінювання результатів навчання відповідно до

ключових моментів концепції Нової української школи, реальних покликів професійної підготовки вчителів, розвитку інформаційного суспільства. Ми рекомендуємо впровадження в освітній процес окремого обов'язкового змістового модуля з етики та естетики, що уможливує ознайомлення здобувачів вищої освіти із духовно-моральним вихованням у сучасних умовах, де велика увага звертається на пошук інформаційно-комунікаційних технологій етичного та духовного спрямування. Програмою вивчення навчальних дисциплін передбачено гру смислів, здобувачам вищої освіти було запропоновано перелік цінностей життя, які є для них пріоритетними. При цьому важливо навчити грамотно виділяти негативні й позитивні цінності та здійснювати їх рейтинг. Наприклад, для більшості майбутніх учителів початкових класів на першому місці є життя, радість, щастя, сім'я, любов, на другому місці – доброта, молитва, турбота, довіра, чесність, нижче в рейтингу спостерігалось – праця, чесність, довіра, освіта. Негативними якостями для здобуття вищої освіти виявилися: лінощі, залежність, заздрість, неорганізованість, брак дисципліни тощо.

Варто, на нашу думку, урізноманітнити форми навчання, проводити нетрадиційні лекції, а застосовувати різні форми фасилітації, лекції насичені ІКТ інформацією. Науково-педагогічні працівники проводять постійний фітбек, отримують зворотний зв'язок від здобувачів вищої освіти, кожен має бути почутим, що сприяє удосконаленню форм, методів та засобів викладання відповідно до отриманої інформації від майбутніх учителів. Викладач повинен дозволити молоді виражати себе. Для встановлення контакту використовувати вправи "айсберги", для відновлення енергії – "енерджайзери". Доцільно заохочувати студентів виходити із зони комфорту, для чого рекомендуємо використовувати вправу "чорна скринька" та ін.

Окрім зазначеного, у закладах вищої педагогічної освіти, де відбувається підготовка вчителів спеціальності 013 "Початкова освіта", ми рекомендуємо впроваджувати спецкурс "Моральне виховання засобами ІКТ", окремі теми із запропонованого спецкурсу розглядалися під час вивчення зазначених вище дисциплін педагогічного спрямування.

Нами розроблено, структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами ІКТ, яка включає: етапи, напрями, зміст, педагогічні умови, форми, методи, засоби формування моральної культури майбутнього вчителя початкових класів засобами

ІКТ. Модель відображається у професіограмі вчителя початкових класів, який здатний застосовувати ІКТ у майбутній професійній діяльності, з метою формування цілісної духовно-моральної особистості учня. Професіограма розглядається як головний орієнтир при оцінюванні професійної придатності здобувача вищої освіти до обраної професії.

Відповідно до потреб сучасного інформаційного суспільства, професіограма вчителя, на нашу думку, повинна відображати основні його функції та відповідні вимоги до нього. Таке розв'язання поставленої проблеми визначає розширення кола теоретичних знань і переліку професійно-педагогічних, інформаційно-комунікаційних умінь і навичок, духовно-моральних цінностей, почуттів, становлення моральної волі, спонукання до моральної поведінки. На основі проаналізованих професійних якостей учителя; формування моральної культури майбутнього вчителя початкових класів, духовно-морального смислу використання ІКТ в освітньому процесі; узагальнення результатів наукових досліджень Т. Бешок [2], власного дисертаційного дослідження ми структурували авторську професійну карту вчителя початкових класів.

Професіограма включає: загальні риси особистості (інтелектуальні, емоційну стабільність, комунікативність, креативність); спеціальні здібності: - організаційні (здатність до роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями) та прогностичні (прогнозування впливів ІКТ на духовно-моральне виховання особистості); професійні риси – високий рівень інформаційної грамотності, здатність до самовдосконалення за допомогою сучасних ІКТ, професійна та інформаційна компетентність, швидке пристосування до розвитку інформаційного суспільства, орієнтування у створеному інформаційно-комунікаційному освітньому процесі; духовно-моральні якості – залучення майбутніх учителів, використовуючи ІКТ, до духовно-моральних цінностей, пробудження і розвинення моральних почуттів, становлення моральної волі, спонукання до моральної поведінки.

Нами проаналізовано цінності особистості майбутнього вчителя початкових класів: громадська спрямованість (світоглядна переконаність, цілеспрямованість, обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм); моральні якості, які забезпечують досягнення поставлених цілей (ініціативність, енергійність, наполегливість, самостійність, обов'язковість); цінності, які допомагають контролювати і гальмувати

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (методичний аспект)

негативні прояви у поведінці (витримка, стриманість, ввічливість, володіння собою); цінності які допомагають швидше досягати мети (діловитість, навички і звички у поведінці, уміння її організувати, моральний досвід особистості); якості, які сприяють самовдосконаленню і створенню позитивної моральної сфери подальшого розвитку особистості (здатність до самооцінки, самокритичність, вимогливість з себе, справедливе ставлення до інших). На основі зазначеного розроблено професіограму вчителя початкових класів, яка містить:

I. Загальні риси особистості: інтелектуальні (пильність, педагогічна інтуїція, ерудиція, спостережливість, інформаційна компетентність, вміння орієнтуватися у сучасних медіа); емоційна стабільність (впевненість у собі, самоконтроль, самовладання, самоорганізація свого часу, саморегуляція емоційного стану стосовно інформації, отриманої з різних медіа, інтерес до навчання з використанням сучасних ІКТ); комунікативність (уміння легко вступати в контакт самостійно та з використанням ІКТ, викликати позитивні емоції у співрозмовника); креативність (здатність до творчого продукування нових ідей і схем навчальної діяльності, створення інформаційно- комунікаційних та навчально-піднавчальних медіатекстів), спрямованість, адаптація, педагогічне мислення [6, 34].

II. Спеціальні здібності: організаційні (уміння організувати освітній процес, широко впроваджуючи ІКТ); здатність до роботи з медіатекстами; передбачуваність (прогнозування впливів ІКТ на розвиток особистості).

III. Професійні риси: високий рівень інформаційної культури та інформаційно-комунікаційної грамотності; здатність до самонавчання, самовдосконалення за допомогою сучасних ІКТ; професійна і медіакомпетентність; здатність швидкого пристосування в умовах зміни, розвитку, варіювання інформаційного простору, впровадження ІКТ; орієнтування у створеному інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі.

IV. Духовно-моральні якості: цілісність і морально-етична зрілість, залучення майбутніх учителів, використовуючи ІКТ, до духовно-моральних цінностей (віра, любов, свобода, вдячність, милосердя); пробудження і розвиток моральних почуттів (сорому, співчуття, душевності, толерантості); становлення моральної волі (здатності служіння добру і протистоянню злу, готовності до подолання життєвих випробувань і протистоянню спокусам, прагненню до духовного самовдосконалення); спонуканню до моральної

поведінки (емпатія, служіння ближньому, родині і Батьківщині) [5, 47].

V. Головною метою використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх учителів, на нашу думку, є становлення духовно-моральної особистості.

Методика передбачає професійну готовність майбутнього вчителя початкових класів застосовувати ІКТ з метою формування моральної культури учнів. Формування духовних цінностей, стійких моральних якостей у майбутніх учителів, сприятиме становленню не лише цілісної особистості, а й захисту її від маніпуляції з боку сучасних ЗМІ. На думку Г. Васяновича, “духовно-моральний смисл використання мультимедіа полягає в спеціально організованому, керованому й контрольованому процесі спільної творчості, особистісно значущої діяльності вихователів і вихованців, що має за мету досягнення ними абсолютного ідеалу” [5, 49].

На основі викладеного можна зробити такі висновки:

1. Формування моральної культури майбутнього учителя початкових класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій є актуальною проблемою як у теоретичному, так і практичному педагогічному сенсі.

2. Методика формування моральної культури майбутніх учителів початкових класів засобами ІКТ спрямована на підготовку сучасного, інформативно збагаченого вчителя із духовно-моральними якостями, критичним мисленням, креативними підходами до організації навчальної діяльності у Новій українській школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. С. 265–268.

2. Бешок Т. В. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук, Інститут професійно-технічної освіти. Київ: 2014. 20 с.

3. Бойчук В., Уманець В. Застосування електронних освітніх ресурсів як інноваційний чинник удосконалення підготовки майбутніх педагогів. *Щомісячний науково-педагогічний журнал “Молодь і ринок”*. 2019. №5 (172). С. 39–45.

4. Будник О. Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктор. пед. наук, Житомирський держ. університет імені Івана Франка. Житомир, 2015. 44 с.

5. Васянович Г. П. Духовно-моральний смисл використання мультимедіа у навчально-виховному процесі. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Збірник матеріалів третьої міжнарод. наук.-практ. конф. у 2. ч.* Львів. ЛДУ БЖД, 2012. Випуск 3. Ч. 1. С. 46–51.

6. Іваницький О. І. Теоретичні і методичні основи підготовки майбутнього вчителя фізики до впровадження інноваційних технологій навчання в середній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Київ, 2005. 43 с.

7. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/uasch2016/konczepczyia.html>. (дата звернення: 21.06.2021).

8. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya. (дата звернення: 23.07.2021).

9. Класифікація закономірностей навчання. URL: <http://readbookz.com/book/172/5446.html>.

10. Постильна О. Сутність та зміст підготовки майбутніх учителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі духовно-морального виховання учнів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя. Зб. наук. праць.* № 5 (Ч. 2), 2012. С. 138–143.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti: kkhodzhennia do dukhovnosti* [Education of personality: ascent to spirituality]. Kyiv, pp. 265–268. [in Ukrainian].

2. Beshok, T. V. (2014). *Pedahohichni umovy zastosuvannia mediaosvitnikh tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv* [Pedagogical conditions of application of media educational technologies in professional training of future teachers]. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

3. Boichuk, V. & Umanets, V. (2019). *Zastosuvannia elektronnykh osvitnikh resursiv yak innovatsiinyi chynnyk udoskonalennia pidhotovky maibutnikh pedahohiv* [The use of electronic educational resources as an innovative factor in improving the training of future teachers]. *Yoth & market.* No.5 (172). pp. 39–45. [in Ukrainian].

4. Budnyk, O. B. (2015). *Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv*

pochatkovykh klasiv do sotsialno-pedahohichnoi diialnosti [The theoretical and methodological principles of professional training of future primary school teachers for socio-pedagogical activities]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Zhytomyr, 44 p. [in Ukrainian].

5. Vasianovych, H. P. (2012). *Dukhovno-moralnyi smysl vykorystannia multymedia u navchalno-vykhovnomu protsesi* [Spiritual and moral meaning of using multimedia in the educational process]. *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasniy osviti: dosvid, problemy, perspektyvy. Zbirnyk materialiv tretioi mizhnarod. nauk.-prakt. konf. u 2. ch.* – Information and communication technologies in modern education: experience, problems, prospects. Collection of Proceedings of the third international. Scientific-Practical Conf. in 2 parts. Lviv, Vol 3. part. 1. pp. 46–51. [in Ukrainian].

6. Ivanytskyi, O. I. (2005). *Teoretychni i metodychni osnovy pidhotovky maibutnoho vchytelia fizyky do vprovadzhenia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia v seredniy shkoli* [The theoretical and methodical bases of preparation of the future teacher of physics for introduction of innovative technologies of training in high school]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Kyiv, 43 p. [in Ukrainian].

7. *Kontseptsiia Novoi ukrainskoi shkoly* [The concept of the New Ukrainian School]. Available at: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/uasch2016/konczepczyia.html>. (Accessed 21 June 2021). [in Ukrainian].

8. *Kontseptsiia vprovadzhenia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia)*. [The concept of introducing media education in Ukraine (new edition)]. Available at: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya. (Accessed 23 July 2021). [in Ukrainian].

9. *Klasyfikatsiia zakonmirnostei navchannia* [Classification of patterns of learning]. Available at: <http://readbookz.com/book/172/5446.html>. [in Ukrainian].

10. Postylina, O. (2012). *Sutnist ta zmist pidhotovky maibutnikh uchyteliv do vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u protsesi dukhovno-moralnoho vykhovannia uchniv* [The essence and content of training of future teachers to use information and communication technologies in the process of spiritual and moral education of students]. *Problems of modern teacher training. Coll. of Science. works.* No.5 (part. 2), pp. 138–143. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.08.2021

